

KZ-Gedenkstätte Neuengamme

Концентраційний табір Ноєнгамме

З 1938 по 1945 рік у Ноєнгамме знаходився найбільший на північному заході Німеччини концентраційний табір. Він був створений для виробництва цегли для масштабних нацистських будівельних проєктів, запланованих у Гамбурзі.

В'язні

Спочатку концентраційні табори були створені передусім для ув'язнення політичних опонентів нацистського режиму. Пізніше туди все частіше потрапляли й інші переслідувані групи: євреї, синті та роми, гомосексуалісти, Свідки Єгови, так звані „антисоціальні елементи“ та „злочинці“. Першими в'язнями концтабору Ноєнгамме були переважно німці. Під час Другої світової війни в таборі вже ув'язнювали чоловіків і (з 1944 року) жінок з усіх окупованих країн Європи. Причинами їхнього ув'язнення здебільшого був опір німецькій окупації, відмова виконувати примусову працю або переслідування на расовому ґрунті. Через короткий час в'язні-іноземці склали переважну більшість ув'язнених в Ноєнгамме (90 відсотків). Більше половини з них походили з Центральної та Східної Європи. У 1941-42 роках польські в'язні були найчисельнішою національною групою в таборі; у 1942-43 роках їх випередили радянські в'язні. Тисячі людей з Бельгії, Франції, Нідерландів і Данії також були депортовані до Ноєнгамме в 1943-44 роках. Загалом з 1938 по 1945 рік у концентраційному таборі Ноєнгамме та його більш ніж 85 підтаборах було ув'язнено понад 80 000 чоловіків і 13 500 жінок. Ще 5 900 в'язнів не були занесені в табірні реєстри. Протягом війни та під час евакуації таборів щонайменше 42 900 осіб загинули через вбивчі умови життя та праці в табірному комплексі Ноєнгамме. Тисячі інших в'язнів загинули після переведення до інших таборів або померли від наслідків ув'язнення протягом кількох тижнів після звільнення.

Табір СС

СС організувало та здійснювало ув'язнення в концтаборі людей, яких переслідували за політичними, расовими чи іншими мотивами. Загалом у концентраційному таборі Ноєнгамме та його підтаборах працювало понад 4 000 есесівців. У жіночих підтаборах на СС працювали жінки-охоронниці. Наприкінці війни до охорони концтабору також залучали військовослужбовців Вермахту, військово-морського флоту, залізничників Райху, митників і поліцейських. Персонал СС ставився до в'язнів концтабору з особливою жорстокістю. Окрім чітко регламентованої системи покарань, есесівці мали величезну свободу дій для довільних актів насильства над в'язнями. Найжорстокіші есесівці отримували винагороду: наприклад, у вигляді підвищення по службі.

Робота

В'язні концтабору Ноєнгамме та понад 85 підтаборів мали виконувати важку роботу по 10-12 годин щодня. У головному таборі вони спочатку займалися будівництвом табору для в'язнів, казарм СС, нового цегельного заводу та інших виробничих об'єктів. Однією з найважчих робіт з найгіршими умовами праці було розширення для судноплавства рукава річки Ельби – Дове Ельбе, будівництво бічного каналу та пристані. Коли у 1942 році був введений в експлуатацію новий завод по виробництву клінкерної цегли, все більше в'язнів відправляли працювати в глиняні кар'єри. У 1943 році розпочалося виробництво збірних бетонних деталей для бомбосховищ та імпровізованих житлових приміщень. У другій половині війни виробництво зброї стало основним напрямом роботи в таборі. В'язнів використовували на заводах „Мессал“ і „Ястрам“, металургійному заводі Ноєнгамме („Walther-Werke“) та на заводі озброєння DAW (Deutsche Ausrüstungswerke), що належав СС. У підтаборах, створених по всій північно-західній Німеччині з 1942 року, в'язнів переважно змушували працювати на виробництві зброї, розчищенні завалів, будівництві бункерів та промислових об'єктів.

Проживання

Спочатку в'язні спали в тісноті на солом'яних матрацах на підлозі, у вісьмох дерев'яних бараках, кожен з яких мав по два блоки. Пізніше бараки обладнали триповерховими ліжками, шафками, столами та лавками. У блоках завдовжки 50 метрів і завширшки 8 метрів тіснилося понад 300, а іноді й понад 600 в'язнів. Дві додаткові цегляні будівлі, зведені в 1943-44 роках, мали по чотири блоки, в яких утримувалося від 500 до 700 чоловіків. Починаючи з 1944 року, на одному ліжку часто спали до трьох в'язнів. В бараках постійно стояв сильний сморід, оскільки можливості для вмивання були обмеженими, а санітарні умови – неналежними. Не було жодної можливості усамітнитися, а при розподілі спальних місць діяло „право сильнішого“.

Їжа та одяг

Голод домінував у мисленні та поведінці ув'язнених. Пайки були мізерними і часто неістівними. Вранці давали так звану „каву“, а опівдні - рідкий суп. Деякі в'язні, які виконували найважчі роботи, отримували „добавку“ у вигляді бутерброда. Щовечора роздавали хлібний пайок на наступний день. В'язні носили уніформу зі смугастої тканини, яка не захищала їх ні від холоду, ні від дощу. Форма часто була залатана, пошарпана, замала або завелика. Багато в'язнів намагалися захиститися від холоду, підкладаючи під одяг порожні паперові пакети або шматки вовняних покривал. Однак за це їм загрожувало суворе покарання. Навіть взимку в'язні були змушені носити майже виключно дерев'яне взуття. Коли в 1943 році запаси смугастої форми почали вичерпуватися, СС роздавали цивільний одяг, позначений великими жовтими хрестами на спині.

Хвороба і смерть

В'язні концтаборів щодня стикалися зі смертю. Вони бачили, як помирало багато їхніх товаришів по неволі, і самі жили в постійному страху за своє життя. Вони помирали від голоду, надзвичайно важких умов праці, неналежного одягу та житла, відсутності гігієни та медичної допомоги, або ж від знущань. Кілька тисяч в'язнів були страчені, або стали жертвами цілеспрямованих вбивств.

Кінець

У березні 1945 року „Скандинавський табір“ у концтаборі Ноєнгамме став місцем збору всіх данських і норвезьких в'язнів, які утримувалися в Німеччині. Понад 4 000 з цих в'язнів були евакуйовані до Швеції між 9 і 20 квітня 1945 року на так званих „білих автобусах“ під наглядом Данського і Шведського Червоного Хреста. У той самий час СС почало зачистку головного табору. Тисячі в'язнів з Ноєнгамме та його підтаборів прибували пішки або у вантажних вагонах до „приймальних таборів“, таких як Вьоббелін, Сандбостель або Берген-Бельзен. Потрапивши до цих таборів, вони були залишені напризволяще в катастрофічних санітарних умовах, без їжі та медичної допомоги. 9 000 в'язнів були завантажені на три кораблі - „Тільбек“, „Афіни“ і „Кап Аркона“ в Любецькій бухті, де багато з них померли від голоду, спраги і хвороб. Під час нальоту британської авіації 3 травня 1945 року „Тільбек“ і „Кап Аркона“ були підбиті, внаслідок чого 6600 в'язнів згоріли, потонули або були розстріляні есесівцями під час спроби дістатися до безпечного місця. Вижили лише 450 в'язнів. У концтаборі Ноєнгамме есесівці доклали цілеспрямованих зусиль, щоб стерти сліди своїх злочинів. Документи були спалені, солома та сміття вичищені з бараків, а платформа для шмагання та шибениці демонтовані. Останні в'язні та есесівці залишили прибраний, евакуйований табір 2 травня 1945 року. Через кілька годин до табору прибули перші британські солдати.

KZ-Gedenkstätte Neuengamme

Jean-Dolidier-Weg 75
21039 Hamburg
Телефон: +49 40 | 4 28 13 15 00
Факс: +49 40 | 4 28 13 15 01
Електронна пошта:
neuengamme@gedenkstaetten.hamburg.de
Веб-сайт: www.kz-gedenkstaette-neuengamme.de
Шукайте нас у соціальних мережах:

neuengamme.memorial

ВИСТАВКИ

З понеділка по п'ятницю з 9:30 до 16:00
Субота, неділя та святкові дні: з 12:00 до 17:00.

Вхід безкоштовний.
Територія також доступна для відвідування в неробочий час.

АРХІВ

Робочі дні, за домовленістю:
Телефон: +49 40 | 4 28 13 15 37

БІБЛІОТЕКА

З понеділка по четвер з 10:00 до 15:00
п'ятниця з 10:00 до 13:00
та за домовленістю:
Телефон: +49 40 | 4 28 13 15 13

НАВЧАЛЬНИЙ ЦЕНТР

Реєстрація на платні заходи:
Телефон: +49 40 | 4 28 13 15 43
Електронна пошта: Studienzentrum@gedenkstaetten.hamburg.de

ЕКСКУРСІЇ

Реєстрація на платні екскурсії та проєктні дні:
Телефон: +49 40 | 4 28 13 10
Контакт: Ульріке Єнсен
Телефон: +49 40 | 4 28 13 15 19
Електронна пошта:
ulrike.jensen@gedenkstaetten.hamburg.de

ЕКСКУРСІЇ німецькою мовою жестів

Мартіна Бергманн, SHMH
Skype: museumsdienstNH
Електронна пошта: Martina.Bergmann@museumsdienst-hamburg.de

ЕКСКУРСІЇ в неділю

12:00
Місце зустрічі: Plattenhaus (бетонна будівля), біля цегельного заводу
14:00
Місце зустрічі: головний вхід

ВИДАВЕЦЬ

Фонд гамбурзьких меморіалів, 1-ге видання, червень 2023 року

ФОТО

KZ-Gedenkstätte Neuengamme

За фінансової підтримки Уповноваженого Федерального уряду Німеччини з питань культури та засобів масової інформації

Ausstellungen Begegnungen Studienzentrum

Меморіальний комплекс концентраційного табору Ноєнгамме

Меморіал концентраційного табору Ноєнгамме в Гамбурзі - це історичне місце, присвячене понад 100 000 людей, які були ув'язнені в концтаборі Ноєнгамме та його підтаборах у період з 1938 по 1945 роки. Це місце зберігає пам'ять про жертв терору СС і пропонує різні можливості для вивчення причин і наслідків нацистської диктатури.

Місце після 1945 року

Після закінчення війни британська військова адміністрація використовувала будівлі колишнього концтабору Ноєнгамме спочатку як табір для «переміщених осіб», а потім як табір для інтернованих членів СС, НСДАП і Вермахту, а також як транзитний табір. У 1948 році територія табору була передана місту Гамбург, яке знесло багато оригінальних будівель колишнього концтабору, а в існуючих і новозбудованих будівлях облаштувало в'язницю. Наприкінці 1960-х років на території колишнього концтабору було збудовано другу в'язницю. За наполяганням багатьох колишніх в'язнів концтабору в 1953 році на місці колишнього табірної саду було встановлено першу меморіальну колону. У 1965 році було споруджено міжнародний меморіал зі стелою, меморіальною стіною та скульптурою «Полеглий в'язень». У 1981 році було відкрито Будинок документів з першою постійною виставкою. У 1995 році була відкрита нова постійна виставка у більшому приміщенні. Зрештою, після тривалої боротьби, зокрема, з боку асоціацій вцілілих колишніх в'язнів концтабору, і перед обличчям запеклих протестів, першу в'язницю було перенесено з цього місця, а новозбудований меморіал відкрився для громадськості у 2005 році. Після закриття другої в'язниці у 2006 році майже вся територія колишнього концтабору Ноєнгамме стала меморіальним місцем.

Меморіальний комплекс

Сьогодні територія меморіалу займає площу 57 гектарів, на якій збереглися 17 оригінальних будівель колишнього табору. Таким чином Ноєнгамме є одним із найбільших меморіальних комплексів у Німеччині. Територія стала доступною та задокументованою. На території колишнього табору в'язнів можна побачити фундаменти бараків і кордони табору, а також археологічні знахідки. Крім того, тут чітко позначені місця колишнього розташування парканів і сторожових веж. У меморіальному комплексі можна відвідати п'ять постійних виставок, а також тимчасові спеціальні виставки. Архів, бібліотека, навчальна майстерня «Відкритий архів», а також Навчальний центр для проектів та семінарських програм слугують для збору, документування та збереження історії меморіального місця. Відвідувачі можуть взяти напрокат аудіогіди, отримати інформацію про меморіальний комплекс та придбати публікації в інформаційному пункті при вході до меморіалу. За допомогою багатомовної системи аудіогідів можна отримати інформацію про 112 станцій по всій території колишнього табору. Крім того, доступ до цієї інформації можна також отримати за допомогою власного смартфона (додаток: Neuengamme Concentration Camp Memorial).

Територія

Територія поділяється на меморіальну зону ¹ з міжнародним меморіалом ², меморіальний комплекс і Будинок пам'яті ³, а також велику документальну та виставкову зону в південній частині. По всій території прокладені стежки, що ведуть до історичних будівель і комплексів, таких як колишній цегельний завод ⁴, пристань ⁵, а також будівлі, що використовувалися СС ⁸. На території меморіалу розміщені 60 інформаційних панелей з текстом і зображеннями. Відвідувачі можуть взяти карту на головному вході.

Будинок пам'яті

На території меморіального комплексу знаходиться Будинок пам'яті, який був сформований у 1995 році. Тут на стінах висять чотириметрові полотна тканини, на яких перелічені загиблі в концтаборі Ноєнгамме в'язні, імена яких вдалося встановити на сьогоднішній день. 23 395 імен перераховані за датою смерті; наприкінці війни колони імен стають довшими з кожним днем. Про загиблих в'язнів, чий імена не вдалося встановити, нам нагадують пусті полотна тканини. У бічній кімнаті з видом на міжнародний меморіал у семи вітринах виставлені факсимільні копії рукописних книг смерті з табірної лазарету.

Виставки

Чотири з п'яти постійних виставок експонуються в історичних будівлях. П'ята експозиція розміщена на залишках стіни в'язниці ⁶, яка була знесена у 2006 році, на місці колишніх глиняних кар'єрів. В меморіальному комплексі також експонуються власні та гостьові тимчасові виставки, які доповнюють і поглиблюють тематику постійних виставок.

Постійні експозиції: головна виставка «Сліди історії: Концентраційний табір Ноєнгамме 1938-1945 рр. та його повоєнна історія» ⁷, розташована в одному з колишніх бараків для в'язнів; науково-дослідницька виставка «Управління концтабору Ноєнгамме: Табір СС», яка знаходиться в колишніх гаражах СС ⁸. Додаткові експозиції: «Робота і знищення: примусова праця в'язнів концтабору на виробництві цегли», у колишньому цегельному заводі ⁴; «Мобілізація для воєнної економіки: В'язні концтаборів як підневільні робітники на виробництві озброєння», на території колишнього заводу «Вальтер» ⁹; «В'язниці та меморіал: Документація протиріччя», розміщена на стіні колишньої в'язниці ⁶.

ПРОПОЗИЦІЇ МЕМОРІАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ

Сьогодні меморіал концентраційного табору Ноєнгамме є важливим міжнародним освітнім об'єктом та місцем зустрічей, що пропонує численні можливості для вивчення минулого і сьогодення. Відвідувачі можуть отримати інформацію під час екскурсій, виставок, проектних та навчальних днів або освітніх семінарів. Крім того, в меморіальному комплексі розробляються матеріали для історичної освіти з німецької, двонаціональної та багатонаціональної перспективи; заохочується дослідницьке навчання на виставках, у семінарських приміщеннях Навчального центру ¹⁰ та у навчальній майстерні «Відкритого архіву» ⁸ з цифровою підтримкою. Науковий архів і бібліотека ¹⁰ доступні для поглибленого вивчення історії меморіального комплексу Ноєнгамме, а також для проведення дослідницьких проектів. Меморіал регулярно організовує міжнародні комеморативні заходи, конференції та зустрічі зі свідками історичних подій.

Освіта в меморіальному комплексі

Відвідувачі можуть замовити групові екскурсії. Пропозиції меморіальної освіти у відділі «Освітньо-навчальний центр» спрямовані насамперед на молодь та школярів. Наші екскурсиводи використовують різноманітні методи, що сприяють самостійному здобуттю знань та дослідженню обширної території та експозицій.

Навчальний центр

Пропозиції Навчального центру складаються з навчальних днів, семінарів, програм підвищення кваліфікації, проектних зустрічей та конференцій, спрямованих на групи учнів професійно-технічних навчальних закладів та дорослих.

Ми регулярно пропонуємо **відкриті екскурсії**. Детальнішу інформацію можна знайти на веб-сайті меморіалу.

Цифрові пропозиції

На **веб-сайті** меморіального комплексу концтабору Ноєнгамме Ви знайдете інформацію про історію місця, різноманітні виставки, поточні освітні програми, заходи, екскурсії, дослідження, публікації тощо: **www.kz-gedenkstaette-neuengamme.de**

На сайті також можна здійснити віртуальну екскурсію територією та виставками: **www.kz-gedenkstaette-neuengamme.de/360tour**

Додаток **«Neuengamme App»** (німецькою, англійською) пропонує Вам можливість досліджувати Ноєнгамме, де б Ви не знаходились. Користувачі можуть оглянути 113 станцій по всій території меморіального комплексу. Додаток можна завантажити з Google Play Store та Apple App Store.

На сайті **www.digiwalk.de** Ви знайдете наші цифрові аудіо-тури (німецькою, англійською, російською, польською, українською), які проведуть Вас територією за допомогою смартфона (на основі браузера або у вигляді додатку).

Слідкуйте за нами у Facebook, Instagram, Twitter та Vimeo, щоб отримувати актуальну інформацію.

Безбар'єрний доступ

Всі громадські будівлі меморіалу доступні для людей на інвалідних візках, за винятком верхнього поверху Будинку пам'яті (збудований у 1981 році). Також ми пропонуємо екскурсії для груп з особливими потребами за запитом.

